

*Плясун Г. С.,
аспірантка кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРИМИРЕННЯ В ЮРИСДИКЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. У статті аналізуються деякі чинні юрисдикційні норми, за допомогою яких сторони можуть спробувати примиритися. За результатами проведеного аналізу пропонується внесення конкретних змін і доповнень до правової регламентації інститутів врегулювання спору за участі судді та можливості примирення подружжя після подання заяви про розторгнення шлюбу.

Пропонується запровадити норми, які б вказували на необхідність кандидатам на посаду судді проходження курсу медіаторства. Обґрунтовується важливість впровадження зміни і доповнення до чинних юрисдикційних норм, які стосуються діяльності та повноважень судді із примирення сторін безпосередньо під час здійснення судового провадження. Наголошується на потребі у розробленні законопроекту, сутність якого буде полягати у доповненні найбільш розповсюджених юрисдикційних норм окремою главою, що буде запроваджувати і регламентувати діяльність новітнього суб'єкта судового провадження – судді, який здійснює примирення сторін.

Приділяється увага важливості наявності у судді професійного досвіду, поєданого з володінням наявними методиками примирення сторін, елементами яких є психологія, медіація та правосвідомість.

Розглядається процес здійснення примирення сторін за участі судді, у ході якого звертається увагу на необхідність збільшення психологічної ролі у такому процесі, формування у сторін поняття своєї важливості та сприйняття судді не як особи, яка керує та наполягає, а як особи, що може шляхом надання професійних порад допомогти відновити безконфліктний стан. З цією метою форму проведення врегулювання спору за участі судді пропонується назвати спільними, або закритими примирливими зустрічами.

За результатом дослідження наявних у юрисдикційних нормах процесів примирення подружжя обґрунтовується необхідність врахування низки факторів, на які потрібно зважати сторонам перед спробою примиритися, більшість з яких буде нести не правовий, а психологічний характер.

Пропонується доповнити ст. 106 СК України, конкретизувавши у ній цілі надання подружжю місяця на роздуми та можливість відмовитися від розірвання шлюбу, а також надати додаткових повноважень працівникам державної реєстрації актів цивільного щодо можливості з'ясування мотивів, які спонукали подружжя на такий шаг.

Вказується на необхідність розвитку спеціалізованих примирливих організацій, які б могли допомогти подружжю дійти порозуміння, прощення і примирення.

Ключові слова: примирення, психолого-правове примирення, медіація, врегулювання спору за участі судді.

Вступ. Досліджуючи чинні інститути примирення, можливо зазначити, що наразі законодавцем розповсюджуються наявні, а також запроваджуються новітні підходи щодо можливості врегулювання спору або конфлікту сторін.

Водночас слід відмітити недосконалість чинних юрисдикційних норм щодо процесу примирення, відсутність сформованої суспільної думки щодо можливості отримання наявних переваг у випадку обрання процесу подолання конфлікту шляхом перемовин і знаходження найбільш сприятливого рішення, яке б задовільнило обидві сторони. Особливо у порівнянні із вже тривалий час чинними інституціями подолання конфлікту у провідних країнах світу та наявності у них поєднання таких важливих елементів психології та права.

Тому ми вважаємо за необхідне запропонувати відповідні зміни і доповнення у чинні юрисдикційні норми, а також впровадження новітніх інститутів та методів, які б дозволили досягти сторонам стану реального примирення шляхом поєднання правових засад та психологічних прийомів.

Дослідженню окремих питань, пов'язаних з діяльністю врегулювання спору за участі судді, а також примирення подружжя після подання заяви про розторгнення шлюбу та їхніми особливостями, приділяли увагу такі вчені, як А. Бобкова, І. Бутирська, Т. Вільчик, М. Дякович, А. Лапкін, Ю. Меркулова, О. Можайкіна, О. Озерський, Н. Романідзе, З. Ромовської, С. Шимон, В. Устименко, О. Яновська. Однак у своїх дослідженнях науковці переважно приділяють увагу правовим або психологічним аспектам примирення. Водночас комплексного вивчення особливостей діяльності судді щодо врегулювання спору сторін або можливостей примирення подружжя, у якому б було поєднання юридичних і психологічних складових, на жаль, проведено не було.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз чинних юрисдикційних норм з точки зору наявних у сторін можливостей досягнути психолого-правового примирення. На підставі даного аналізу будуть запропоновані внесення змін та доповнень, наведення пропозиції щодо можливого покращення та розповсюдження даних інститутів.

Результати дослідження.

Досліджуючи питання розвинення примирливих інституцій, які дозволять сторонам надавати перевагу досягненню психолого-правового стану примирення, потрібно підкреслити, що обов'язкове досудове врегулювання отримає необхідний поштовх до свого повноцінного розвитку тільки після запровадження державних механізмів, основою яких буде діяльність примирливих організацій. Спеціалізацією таких організацій

буде надання допомоги сторонам спору у подоланні виниклих розбіжностей, емоційних переживань. А до її складу повинні входити професійні психологи, медіатори чи особи, які отримали необхідні навички медіації та фасилітації, тобто особи, за допомогою яких можливо примирити сторони та повноцінно відновити стосунки між ними на психолого-емоційному рівні.

Без початку роботи таких примирливих установ ми лише можемо спробувати перекласти їхні обов'язки на захисників, самі сторони чи осіб, які володіють новачками медіатора, подекуди залишаючи сторони сам на сам з проблемою підвищено-емоційного сприйняття ситуації. У той же час, якщо не надавати оцінку наявної проблемі та не намагатися її вирішити шляхом вдосконалення чинних юрисдикційних норм та підкреслення взаємозв'язку їхньої діяльності із необхідністю поєднання психологічних особливостей притаманних процесу примирення сторін, досягти суттєвих зрушень не вдасться.

Саме тому ми виступаємо за розповсюдження примирливих процедур у наслідок належного врегулювання вже чинних юрисдикційних норм, що у своїй сукупності повинно надати необхідний результат у вигляді збільшення завершення конфліктних ситуацій унаслідок настання реального примирення сторін. Дані обставини повинні переконати законодавця та суспільство у необхідності розповсюдження примирливих інститутів та важливості поєднання у них правових і психологічних складових частин.

Позначивши можливість та необхідність досудового врегулювання, вказавши на наявність примирливих організацій, які можливо до нього залучити, ми можемо сподіватися на звичайну цікавість суспільства до вивчення особливостей врегулювання спору шляхом примирення. Сприйняття та формування уяви про це у суспільстві безперечно наблизить нашу країну до розповсюдження юрисдикційних норм примирення і покладе необхідний фундамент їхнього поєднання з психологічними методами та прийомами. Нарешті, необхідно зважати на людський фактор, за яким сторони, які успішно залучили до вирішення спору медіатора, психолога або іншу особу, яка була посередником, будуть розповсюджувати інформацію про це. Тобто буде відбуватися так званий маркетинг із уст в уста, а особи, які таку інформацію отримують, вже зможуть порівняти наявні можливості завершення спору. Потім отримана інформація допоможе вирішити для себе питання надання переваги новітньому у не досліджуваному процесу досудового врегулювання, за яким можливо досягти безконфліктного стану протягом п'яти-десяти днів або прагнути до судових розглядів, час яких може тривати не один рік.

Вже після початку належної діяльності примирливих організацій можливо буде намагатися запровадити обов'язкове досудове врегулювання у всіх цивільних спорах.

Одним із важливих інститутів примирення, який існує наразі і за допомогою якого, на наш погляд, сторони можуть спробувати досягти психолого-правового стану примирення, слід вважати інститут врегулювання спору за участі судді. Разом із тим ми також вважаємо, що наразі даний інститут не повністю досягає поставлених цілей, а відтак потребує розвинування та вдосконалення. Розвиток даного інституту призведе до розповсюдження, сприйняття і розуміння процесу досягнення психолого-правового примирення сторін. Але відбудеться це лише у разі набуття суддями необхідної для здійснення примирення сторін кваліфікації і розуміння сутності примирливих

процедур, а також із сприйняттям законодавцем важливості розподілу суддів за правилом: один суддя здійснює загальний судовий розгляд, інший спеціалізований суддя реалізує примирливі процедури.

Тобто ми вважаємо, що наразі існують декілька задач, які потребують вирішення. По-перше, необхідно запропонувати під час проходження спеціальної підготовки кандидатами на посаду судді пройти курс медіаторства. По-друге, впровадити зміни і доповнення до чинних юрисдикційних норм, що стосуються діяльності та повноважень судді із примирення сторін безпосередньо під час здійснення судового провадження. По-третє, розробити законопроект, яким найбільш розповсюджені юрисдикційні норми доповнити окремою главою, що буде запроваджувати і регламентувати діяльність новітнього суб'єкта судового провадження – судді, який здійснює примирення сторін.

Вирішення першої задачі буде можливим в разі отримання суддями необхідної підготовки, набуття професійних навичок відновлення та медіації. З цією метою до Навчальної програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, затвердженої рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 13.07.2018 року № 172/зп-18, необхідно додати п. 7., який буде передбачати необхідність отримання сертифікату проходження курсу медіаторів в Національній асоціації медіаторів України. Причому кількість годин такого курсу не повинна бути меншою, ніж визначена у Європейських стандартах навчання медіації, а саме не менше 40 астрономічних годин. А також доцільно внести відповідні зміни до Положення про порядок складання іспиту та методик його оцінювання під час кваліфікаційного оцінювання судді, затвердженого рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів від 26.10.2015 р. [1]. Вважаємо, за потрібне до Розділу 3, п. 3.6. даного положення необхідно долучити дисципліну з «особливостей здійснення медіації». Крім того, вдосконалення потребує п. 4. 4. Розділу 4 Порядку проходження спеціальної підготовки кандидатами на посаду судді, затвердженого рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 12.02.2018 р., який регламентує зміст спеціальної підготовки кандидату на посаду судді [2]. До вказаного пункту 4.4. необхідно додати блок VII Проходження курсу переговорів та медіації.

Щодо другої задачі у вигляді покращення юрисдикційних норм, які регламентують діяльності судді з врегулювання спору, то ми пропонуємо звернути увагу перш за все на вже чинні процеси цивільного, адміністративного та господарського законодавства. Послідовно їх досліджуючи, вважаємо за необхідне запропонувати їх удосконалення, починаючи із підготовчого судового засідання, на якому безпосередньо вирішується питання наявності підстав врегулювання спору за участі судді. Відтак пропонуємо п. 14 ч. 2 ст. 180 КАС України, п. 14 ч. 2 ст. 182 ГПК України, п. 14 ч. 2 ст. 197 ЦПК України змінити і викласти таким чином: встановлює строки та порядок врегулювання спору за участі судді за наявності згоди сторін на його проведення та передає справу іншому судді, уповноваженому на здійснення врегулювання спору. Якщо у встановлений строк сторони не примиряться і спір не буде врегульовано, справа повертається до судді, в провадженні якого вона перебувала до передання на врегулювання за участі судді.

Впровадження даної норми автоматично спричинить виключення з юрисдикційних процесів статей, які вказують на

необхідність передання справи іншому судді в разі неуспішної спроби врегулювання спору за участі судді, тобто із ст. ст. 204 ЦПК України, 189 ГПК України та 188 КАС України необхідно буде виключити ч. 4.

Запровадження даних пропозицій буде втілювати у життя нашу думку щодо необхідності розмежування суддів та цілком узгоджується із рекомендаціями Програмного документу у рамках проекту Ради Європи «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні» [3, с. 24].

Третє завдання, пов'язане із необхідністю запровадження окремого спеціалізованого судді, який буде здійснювати примирення, можливо розв'язати, впровадивши запропоновані з метою вирішення другої задачі зміни і доповнення. Разом із тим це буде лише половина шляху до повноцінної діяльності інституту примирення за участі суду. Все ж таки неможливо порівнювати досвід судді загального напрямку, якому час від часу доводиться брати участь у примиренні сторін, із суддею, який буде спеціалізуватися лише на такого роду діяльності. Більш ніж переконані, що проведені в майбутньому порівняння статистичних даних будуть яскраво підкреслювати перевагу запровадження судді, діяльність якого буде обмежена лише врегулюванням спору сторін. Тому наразі ми можемо запропонувати до ЦПК України, ГПК України, КАС України впровадити статтю, яка буде обумовлювати завдання законодавця розробити і ініціювати роботу юрисдикційних норм новітнього суб'єкта судового провадження – судді, який буде здійснювати врегулювання спору і примирення сторін. З цією метою пропонуємо до ст. ст. 184 КАС України, 201 ЦПК України, 186 ГПК України додати ч. 3 такого змісту: врегулювання спору здійснює примирливий суддя, обраний на зборі суду, зі складу суду, в якому здійснює професійну діяльність. До повноважень примирливого судді належить здійснення врегулювання спору шляхом примирення сторін (набуває чинності після розроблення та прийняття законопроекту «Про діяльність судді з врегулювання спорів і примирення сторін»). Впровадження у законодавство таких пропозицій фактично буде вказувати на отримання суддями додаткових спеціальних знань та навичок з питання залагоджування конфліктів, примирення сторін. Дані обставини, у свою чергу, значно спростять для суддів задачу у вигляді сприйняття необхідності поєднання психологічних та правових елементів примирення під час врегулювання спорів сторін.

Разом із тим до прийняття відповідного Законопроекту, в якому буде регламентуватися діяльність новітнього суб'єкта: примирливого судді необхідно в юрисдикційні норми імплементувати такі положення, які дозволять усім сторонам врегулювання спору за участі судді відчутти себе повноцінними, важливими учасниками, а позивачу і відповідачу отримати необхідні елементи відновлення.

Відтак пропонуємо до ч. 1 ст. ст. 184 КАС України, 201 ЦПК України, 186 ГПК України додати ч. 3 такого змісту: сутність врегулювання спору за участі судді полягає у проведенні судом необхідних перемовин із сторонами, за наслідком яких сторони повертаються до безконфліктного стану та заключають обопільну угоду про примирення. Суддя, що здійснює врегулювання спору, є спільним учасником перемовин, за чіткою допомогою і порадами сторони самі домовляються про прийнятний для них вихід із ситуації. Приймати рішення замість сторін або свідомо схилити будь-яку сторону до примирення судді, що здійснює врегулювання спору, забороняється. До заключення

угоди про примирення суддя, який здійснює врегулювання спору, з'ясовує у сторін, чи вважають вони дане рішення взаємоприйнятним, після прийняття якого у них відновлюється відчуття взаємоповаги.

Також вважаємо за необхідне більш детально регламентувати особливості діяльності судді з врегулювання спору сторін. Зокрема, визначити критерії, якими повинен керуватися суддя, пропонуючи шлях до мирного врегулювання.

Тому пропонуємо до ч. 4 ст. ст. 186 КАС України, 203 ЦПК України, ч. 5 ст. 188 ГПК України додати п. 1 такого змісту.

Пропозиція, яка, на думку судді, може допомогти сторонам у мирному врегулюванні, формується з професійного досвіду судді, поєданого з наявними методиками примирення сторін, елементами яких є психологія, медіація та правосвідомість. Така пропозиція повинна враховувати інтереси обох сторін і надавати їм можливість досягти взаємоприйняттого рішення.

Запровадження даної норми, на наш погляд, буде додатковим фактором набуття розуміння як сторонами, так і самими суддями здійснення процесу врегулювання за участі судді, підкреслення його особливостей та погодження на підсвідомому рівні з необхідністю зважати на психологічні чинники.

Ще одним моментом, який необхідно уточнити, є форма здійснення спільних або закритих зустрічей. Тобто наразі вона має назву наради, що не зовсім відповідає задуму із пошуку взаємоприйняттого рішення сторін та діяльності суду на умовах рівності з іншими сторонами. Наприклад, нарада у суспільстві сприймається як зустріч із керівництвом, яке під час обговорення наявних загальних питань доводить до відома свою позицію та готує присутніх на ній до прийняття необхідного рішення. У нашому випадку таким керівником буде сприйматися суддя.

Тому пропонуємо змінити словосполучення «спільні наради» на «примирливі зустрічі» в усьому змісті ст.ст. 186 КАС України, ст. 188 ГПК України, ст. 203 ЦПК України. Зокрема, викласти перше речення ч. 1 ст. 203 ЦПК України, ч. 1 ст. 186 України, ч. 2 ст. 188 ГПК України таким чином: проведення врегулювання спору за участі судді здійснюється у формі спільних та (або) закритих примирливих зустрічей.

Розглядаючи новітні підходи примирення сторін, з урахуванням психолого-правових особливостей, неможливо оминути увагою необхідність вдосконалення юрисдикційних процесів, які відповідають за відновлення сімейних відносин. При цьому, на наш погляд, як психологічні, так і правові моменти, пов'язані із досягненням примирення між подружжям, слід розрізняти за наявністю або відсутністю дітей у сім'ї, а також виявленим бажанням розлучитися двома чи лише однією із сторін. Деякою мірою згоден із цим і законодавець, наприклад, надаючи у СК України право подружжю звернутися із заявою про розірвання шлюбу до органу державної реєстрації актів цивільного стану заяву за умови відсутності дітей. Тобто подружжя, у яких є малолітні чи неповнолітні діти, можуть розірвати шлюб лише в судовому порядку.

При цьому слід погодитися з думкою тих вчених, які вважають, що норми права, якими регулюються питання вирішення сімейних спорів, не можуть врахувати всіх їх особливостей, особливо які стосуються психологічного стану сторін, можливих наслідків, які може спричинити те чи інше вирішення спору [4, с. 171]. Однак деякі з таких особливостей слід вказати та впровадити регламентацію послідовних дій із запроваджен-

ням і застосуванням обов'язкових психологічних елементів під час примирення подружжя.

Отже, у першому випадку ми розглянемо можливі процеси примирення та шляхи щодо їх вдосконалення у разі виникнення конфлікту подружжя, у яких відсутні діти. Наразі наявні юрисдикційні норми дозволять даний конфлікт вирішити в судовому та позасудовому порядку. В позасудовому можна вказати на наявність завуальованих психолого-правових елементів примирення, зокрема це надання місяця на можливість відкликати заяву про розірвання шлюбу. На думку законодавця, даний місяць може допомогти сторонам вирішити свій конфлікт. Однак слід звернути увагу, що залишити подружжя сам на сам із виниклим конфліктом – не найкращий спосіб його залагодити і не може вважатися повноцінним вирішенням проблеми відновлення стосунків та примирення сторін. Наприклад, слід погодитися із Т.В. Зозуль, який вказує на драматизацію подружжям будь-якої спірної ситуації, виходом з якої, на жаль, зазвичай розглядається розлучення. Також вчений зазначає на тип конфліктної ситуації, у якій між подружжям існують постійні сварки, стикаються інтереси, потреби, наміри і бажання, породжуючи особливо сильні й тривалі емоційні стани [5, с. 60]. Тому слід зважати на цілу низку факторів, які необхідно врахувати сторонам перед спробою примиритися, більшість з яких буде нести не правовий, а психологічний характер. За даних обставин, на наш погляд, необхідно доповнити ст. 106 СК України, конкретизувавши цілі надання подружжю місяця на роздуми та можливість відмовитися від розірвання шлюбу, наданням додаткових повноважень працівникам державної реєстрації актів цивільного щодо можливості з'ясування мотивів, які спонукали подружжя на такий шаг, а також розвинення спеціалізованих примирливих організацій, які б могли допомогти подружжю дійти порозуміння, прощення і примирення.

Враховуючи викладене, пропонуємо ч. 1 ст. 106 СК України абз. третім такого змісту: для можливості зберегти шлюб і досягти психолого емоційного стану примирення подружжю надається місяць з дня подання заяви про його розірвання. Дане доповнення охарактеризує наявні, передусім психолого-емоційні проблеми між дружиною і чоловіком і конкретизує мету надання відстрочки у прийнятті рішення про розірвання шлюбу, адже не кожне молоде подружжя це розуміє.

Щодо обґрунтування думки про розширення повноважень працівників органів державної реєстрації, то необхідно зазначити, що подружжя, які з'явилися з метою подачі заяви про розторгнення браку, зазвичай знаходяться у стресовому, інколи пригніченому, стані, тому формальні питання працівника установи та наявний порядок дій не можуть бути визнаними такими, що відповідають принципам відновлення відносин. Слід розуміти, що молоде подружжя, яке дійшло до думки про необхідність розлучення, ще може визнати її хибність, якщо побачить шляхи до відновлення взаємоповаги і відчує допомогу суспільства. Відтак вважаємо за необхідне робітникам органів державної реєстрації володіти основами психології та медіації, з метою чого проходити відповідні курси, що допоможе відчуті міру сумісності психічних властивостей подружжя, надати перші поради щодо можливих варіантів до збереження сім'ї. Крім того, пропонуємо ст. 106 СК України доповнити ч. 4 такого змісту: після отримання від подружжя, у якого немає дітей, заяви про розірвання шлюбу працівник державної реєстрації цивільного стану з'ясує причину такого

рішення, роз'яснює мету надання одного місяця для можливості її відкликання, надає поради щодо можливості дій, за допомогою яких подружжя може спробувати відновити повагу та взаєморозуміння, тим самим врятувавши шлюб. Працівник державної реєстрації цивільного стану залежно від типу протиріч, що виникли між подружжям, пропонує допомогу медіатора або психотерапевта із сімейних відносин.

Дані норми не зможуть повністю вирішити проблему примирення подружжя, але дадуть йому ще декілька шансів для спроби відновлення стосунків, відмови від подальшої ворожнечі.

Висновки. На прикладі даної статті ми вказали на наявні проблемні питання досягнення психолого-правового примирення у деяких сферах юрисдикційних процесів. Слід констатувати, що насправді таких питань набагато більше, а їх вирішення буде залежати як від внесення необхідних змін і доповнень у чинні юрисдикційні норми, так і від належного інформування суспільства, про переваги, які можна отримати у разі обрання шляху відмови від ворожнечі і намагання залагодити конфлікт шляхом примирення. При цьому важливо, щоб такі дії чітко вказували на невід'ємність двох складових у процесі примирення – психологічної та правової, були взаємопоєднані правовою та психологічною складовими частинами.

Література:

1. Положення про порядок складання іспиту та методику його оцінювання під час кваліфікаційного оцінювання судді від 26.10.2015 р. URL: <http://nsj.gov.ua/files/1467885578polozhennya2.pdf> (дата звернення: 25.05.2021).
2. Порядок проходження спеціальної підготовки кандидатами на посаду судді від 12.02.2018 р. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/about/regulations/dokumenti-radi-suddiv-ukraini/> (дата звернення: 25.05.2021).
3. Кисельова Т. Інтеграція медіації в судову систему України. Програмний документ. 2017. 28 с. URL: <https://rm.coe.int/kyselova-t-mediation-integration-ukr-new-31-07-2017/168075c1e7> (дата звернення: 30.04.2021).
4. Недо К.А. Медіація у сімейних конфліктах. *Наше право*. № 2. 2016 р. С. 168–172.
5. Зозуль Т. В. Психологічні чинники конфліктів у молодій сім'ї. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Психологія. 2014. Вип. 47. С. 58–65.

Pliasun H. Some issues of improving the statutory regulation of conciliation in the jurisdictional process

Summary. The article analyzes some available legal rules through which the parties can try to achieve reconciliation. Based on the results of the analysis, it is proposed to make specific amendments to the legal regulation of dispute settlement institutions with a judge and the possibility of reconciliation of spouses after filing a divorce petition.

It is proposed to introduce rules which would indicate the necessity for a judicial candidate to take a mediation course. We have substantiated the importance of making amendments to the available legal rules, which relate to the activities and powers of the judge for conciliation of the parties directly during court proceedings. The need to develop a draft law is emphasized, with the essence of supplementing the most widespread legal rules as a separate chapter, which would introduce and regulate activities of a new actor of court proceedings, namely: the judge dealing with reconciliation of the parties.

A special attention is paid to the importance of the judge having professional experience combined with mastery of the available methods of reconciliation of the parties,

with psychology, mediation and legal awareness as the basic elements.

The article considers the process of reconciliation of the parties with a judge, with a special attention paid to the necessity to increase the psychological role in such a process, as well as establishing the parties' concept of their importance and taking the judge not as a person who manages and insists, but as a person who can by providing professional advice help restore a conflict-free status. For this purpose, the form of settlement of the dispute with a judge is proposed to be called joint or closed conciliation meetings.

As a result of studying the procedure of reconciliation of spouses available in the legal rules, we have substantiated the necessity of taking into account a number of factors to be

considered before trying to reconcile, with most of which not legal, but psychological in nature.

It is proposed to supplement Article 106 of the Civil Code of Ukraine specifying the purpose of giving the spouses a month for reflection and an opportunity to refuse from dissolving the marriage, as well as providing additional powers to state civil registrars with regard to the possibility of revealing the grounds which prompted the spouses to take such a step.

We have also stressed the necessity of developing a network of specialized conciliatory institutions to assist spouses to reach understanding, forgiveness and reconciliation.

Key words: reconciliation, psychological and legal reconciliation, mediation, dispute settlement over participation of a judge.